

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Sayı/Issue: 40 – Sayfa / Page:145-156
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 11.05.2018 Kabul/Accepted: 27.05.2018

TEK YÖNLÜ KÜLTÜRLEŞME OLARAK KÜRESELLEŞME¹

GLOBALIZATION AS ONE-SIDED ACCULTURATION

Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Eğitimin Felsefesi, Sosyal ve Tarihi Temelleri

Anabilim Dalı

hcicek@yyu.edu.tr

Öz

Toplumların karşılıklı etkileşimiyle bütün kültürlerin maddi ve manevi unsurlarının dünyada yayılması ve yaygınlaşması olarak anlaşılabilir küreselleşmeyle beraber bilim, ulaşım ve iletişim alanında ortaya çıkan gelişmeler, insan hayatında geri dönülemez kolaylıklar sağlamış ve insanın yaşam standardını olabildiğince yükseltmiştir. Bu yaygınlaşmanın karşılıklı olması ve bir kültür mübadelesi olması koşuluyla, bütün kültürlerin dolaşımı elbette her toplumun diğerini tanıması ve birbirlerinden yararlanmaları bakımından avantajdır. Kültürlerin karşılıklı etkileşimi olarak anlaşılabilir kültürleşme bu ilişkiden doğar. Günümüz küreselleşmesinde bu, tek yönlü olmaktadır. Ekonomik, politik, sosyal ve kültürel gibi birçok boyutu olan; kaçınılmaz, karşı konulamaz gibi görünen küreselleşmenin en büyük etkisi kültürel alanda olmaktadır. Bir kültür diğerini etkilerken, hiçbir etki almadığı gibi, söz konusu etki yıkıcı da olabilmektedir. Küreselleşmenin merkez kültürleri, çevre kültürler üzerinde derin izler bırakmakta, yerel kültürlerin zayıflamasına ya da yok olmakla yüz yüze kalmasına neden olabilmektedir. Oysa toplumlar gelişmiş standartlardan yararlanırken kendi kültürlerini de koruyabilmeli ya da tek yönlü etki yerine karşılıklı bir etkileşim

¹ Bu çalışma, 7-10 Aralık 2017 tarihinde düzenlenen 1. Uluslararası Mardin Kültür ve Medeniyet Kongresi'nde sunulan bildiri, yeniden gözden geçirilerek yapılmıştır.

söz konusu olmalıdır. Bu çalışmada küreselleşmenin tek yönlü kültürleşmedeki etkisi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler Küreselleşme, Kültür, Kültürleşme, Değişim, Evrensellik.

Abstract

The developments in science, communication and transportation areas with the globalization which can be understood as expansion and widespread of material and spiritual elements of all cultures through world by the interaction of societies, have brought irreversible facilities in human life and raised the standard of life as much as possible. The circulation of all cultures is, of course, an advantage in terms of the recognition of each other and taking benefits from each other, provided that this expansion has to be reciprocal and a cultural exchange. Acculturation which can be understood as the mutual interaction of cultures, is born from this relationship. In today's globalization, this is one way rather than being mutual. Globalization which has many dimensions such as economic, political, social and cultural and which seems as inevitable, irresistible has its main effect on cultural area. When a culture affects other, it has no influence, and also its influence can be devastating. The central cultures of globalization leave a deep impression on regional cultures and enable local cultures to face weakness or disappearance. Whereas societies benefit from improved standards, they must be able to protect their own cultures or have a mutual interaction rather than a one-sided influence. This study will be focused on the one-dimensional influence of globalization.

Keywords: Globalization, Culture, Acculturation, Change, Universality.

Giriş

Toplumların birbirleriyle etkileşimiyle beraber farklı kültürlerin maddi ve manevi unsurlarının bütün dünyada dolaşımı, yaygınlaşması olarak anlaşılabilir küreselleşme, birçok avantajı beraberinde getiriyor. Ülkeler arasındaki ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilerin yaygınlaşmasını sağlıyor. Bugün insanlığın ulaştığı gelişmişlik düzeyinin sağladığı avantajlardan herkesin yararlanması gerekmektedir. Gelişmişliğin ulaşım ve iletişim ağları yanı sıra insan hayatında ortaya koyduğu yüksek standartlar küreselleşmenin bir sonucudur. Bu standartlardan kompleksiz bir rahatlıkla yararlanmak gerekir. Zaten bugün ulaştığımız bu standartlardan vazgeçme imkânı yoktur. Küreselleşmenin bütün bu avantajları yanında beraberinde getirdiği dezavantajlar da vardır. Küreselleşmenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel boyutları vardır. Özellikle kültürel anlamda bazı toplumlar dezavantajlı durumdadır. Çünkü bugün küreselleşme tanımından anlaşılması gerektiği biçimiyle –kültürlerin ortaklaşa

sınırları aşarak yayılması- bir küreselleşmeden söz etmek mümkün değildir. Belli kültürler başat bir biçimde diğerlerini etkilemektedir. Bu da etkilenen kültürler için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Küreselleşmenin aslında bir kültürleşme yani karşılıklı etkileşim oluşturması gerekirken, tam tersi olmakta bir kültür diğerini tek yönlü olarak etkilemekte hatta ya yok etmekte ya da marjinalleştirmektedir. O halde küreselleşme kültürel olarak bir tek kültürün diğerlerini değiştirmesini beraberinde getiriyor ve kültürleşmenin sağlıklı işlenmesini engelliyor. Normalde kültürleşme karşılıklı etkileşimdir. Aslında küreselleşme bunu sağlamalı çünkü kelime anlamı bunu veriyor. Burada bir dengeye ihtiyacımız var. Küreselleşmenin imkânlarından yararlanıp, kültürümüzü korumalıyız veya küresel aktörlerin (merkezin) kültürünü alırken, biz de bir şey katmalıyız. Yani bütün kültürler birbiriyle karşılıklı etkileşim halinde olmalıdır.

Bu durum, küreselleşmeyi insani hale getirecektir. Ondaki insani açmazları hafifletecektir. Böylece bütün kültürler yaşama hakkına sahip olabilir. Fakat bugünkü haliyle küreselleşme tek yönlü bir etkiyi reel olarak yansıtmaktadır. Bu çalışmada genelde küreselleşmenin kültürel boyutları özelde küreselleşmenin bu tek yönlü etkileri üzerinde durulacaktır.

Kültürleşme ve Küreselleşme

Kültür ve kültürün aktarımı ile ilgili farklı kavramlar vardır. Kültürleşme de bunlardan biridir. Kültürleşmeye yakın anlamları olan bazı kavramlara değinerek, kültürleşmeyi daha iyi anlayabiliriz. Bunlardan ilki Kültürlemedir. Kültürleme, kültürü aktarmadır. Buna eğitim yoluyla kültürü aktarmayı örnek olarak verebiliriz. İkinci bir kavram kültürlenmedir. Kültürlenme, yeni bir kültür ortaya çıkarmadır. İki farklı kültürün karşılaşmasıyla, yeni bir senteze ulaşılmasıdır. Kültürleşme ise karşılıklı etkilenmedir. *Kültürleşme, iki farklı kültürel sistem arasındaki ilişkiyi ve kültürel alışverişi anlatmak için kullanılır* (Bostancı, 2003: 118). Kültürleşme, iki kültürün karşılıklı birbirini etkilemesidir. Örneğin; ülkemize gelen bir Alman, Türkiyeli arkadaşından el öpmeyi; arkadaşı ise ondan hamburger yapmayı öğrenir. Böylece kültürleşme, karşılıklı kültürel alışverişe dönüşür. Fakat küreselleşmeyle beraber kültürel alışveriş değil, sadece bir kültürün diğerini/diğerlerini tek yönlü etkilemesi söz konusudur. O halde küreselleşme nedir?

Bütün küredeki bir ortaklaşalığı çağrıştıran küreselleşme olgusunun teknolojik, ekonomik, politik ve kültürel etkileri vardır. Küreselleşme, kültürel anlamda yeryüzündeki her kültürün tanınır olmasını, ortaya çıkmasını, kültürlerin barındırdığı maddi ve manevi

değerlerin dolaşımını da ifade eder. 20. Yüzyılın 2. Yarısından itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Her ne kadar küreselleşme sanayi sonrası ortaya çıkan ya da modern zamanların ortaya çıkardığı bir olgu olarak görülse de, kadim bir olgudur ve bu nedenle de her dönemin küreselleşmesi farklıdır. Bu nedenledir ki, küreselleşme Antik dönemde de vardı; bugün de vardır. Antikçağın farklı kesitlerinde farklı özneler vardı. Büyük İskender, Roma vb. 13. Yüzyılda Moğollar ve Haçlılar özne olmak istiyordu. Bundan dolayı küreselleşmelerden söz edilebilir. Her çağın küreselleşmesinin dinamikleri, etkileri, nedenleri ve özneleri farklı olmuştur (Çiçek, 2017: 181). Bundan dolayı bugünkü küreselleşme de diğerlerinden farklıdır.

Bugünkü Küreselleşme süreci, düşüncesi ve ideolojisi her zaman için Batı modernitesinin farklılıkları ötekileştirme, dolayısıyla modern benliğin evrensel ve ayrıcalıklı kategori olarak tanımlama girişimini de içerdiği (Keyman, 2002: 55-56) söylenebilir. Küreselleşme modernitenin sosyal, kültürel, düşünsel ve ekonomik boyutta kendini dünya çapında yeniden kurmasıdır. Bu nedenle, küreselleşme, dünya üzerindeki insanları, tek bir dünya toplumu oluşturacak biçimde bütünleştiren süreçlerin tümünü dile getirmektedir (Berger-Huntington, 2012: 56). Öyle ki, Bu gün küreselleşme, hemen her ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini biçimlendiren kapsayıcı bir uluslararası sistemdir (Friedman, 2000: 30). Bu nedenle kaçınılmazlığını vurgulamakta yarar vardır. Avrupa orijinli küreselleşme her coğrafyaya ulaşma yani bütün dünyaya yayılma istidadı göstermektedir.

Küreselleşme, “ekonomiden sanata, bilimden iletişime herhangi bir çalışmada dünya çapında geçerliliği olan normların ölçütlerin dünyaya açılarak yerelliğin reddedilmeksizin dışına çıkılması ve evrensellelikle bağdaştırılması” (Güvenç, 1998: 139) olarak tanımlandığı gibi, günümüzdeki küresel gelişmeler modernitenin kendisini küresel düzlemde yaratması (Erkızan, 2002: 66) olarak da ifade edilir. Aynı zamanda Küreselleşme süreci, modernite, devlet sistemi ve kapitalist üretim tarzı arasında mekânsal ve zamansal olarak kurulmuş olan eklemleme ilişkisini tanımlar (Keyman, 2002: 56). Aynı zamanda küreselleşme modern bir durumdur. Eğer küreselleşme modern bir durumsa, küreselleşme kuramının, dolayısıyla çeşitlilik içerisinde birliğin altında modern kimliğin evrenselleştirilmesinin ve buna farklılık vasıtasıyla direnmenin yattığı ileri sürülebilir. Küreselleşme sadece kapitalizmle değil, aynı zamanda Batı modernitesinin farklılıkları ötekileştirme girişimini niteleyen oryantizmle de ilişkilendirilebilir (Keyman, 2002: 56-57). Kısacası,

günümüz küreselleşmesinin Batı ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür.

Küreselleşme özü itibariyle kendini ekonomik, sosyal ve düşünsel olarak, az gelişmiş ülkelere empoze eden gelişmiş ülkelerin başlattığı bir olay gibi görülmektedir. Aslında küreselleşme dünyayı yeniden yapılandırma isteminin ve teşebbüsünün tarihsel bir sonucudur. O halde küreselleşmenin nesnelliği yoktur çünkü öznesi olan bir süreçtir ve Batı merkezlidir. Öyleyse küreselleşmeyi bilen rasyonel öznenin ortaya çıkışı ile başlatmak mümkündür (Erkızan, 2002: 62-63). Bugün batı, kendi düşünsel ve kültürel temellerini Antik Yunan'da bulmaktadır. Batı düşüncesi özünde evrenselcidir ve o, bu bakımdan tarihsel olarak küreselleşmenin nüvesini kendi içinde potansiyel olarak hep taşımıştır. Dolayısıyla, küreselleşme ekonomik boyuta sahip olmakla beraber aslında düşünsel, siyasal ve kültürel niteliktedir ve o, bu sonucundan bağımsız olarak kavranamaz. Bugün Japonya ekonomik ve askeri bir güç olarak önemli bir işleve sahip görünse de gerçek anlamda bu böyle değildir. Çünkü gelişmemiş ülkeleri nesnelletirmeye yönelmez (Erkızan, 2002: 63). Görülüyor ki, küreselleşme, teknolojik ve kültürel mübadele değil, etkileme projesidir. Onun için tüm gelişmişliğine rağmen Japonya diğerlerini etkilemeye çalışmamaktadır.

Küreselleşme, Amerikan siyasal ve ekonomik gücünün ağırlıklı etkisini taşımaktadır ve oldukça eşitsiz sonuçlara gebe dir (Giddens, 2000: 25). Küreselleşme tek bir süreç değildir, karmaşık süreçlerin bir araya geldiği bir olgular kümesidir. Çoğu insanın gözünde, küreselleşme basitçe, gücün ya da etkinin yerel toplulukların elinden alınıp küresel arenaya aktarılmasından ibarettir (Giddens,2000:25). İddia edildiği gibi, günümüzde de küreselleşme ile evrenselleşiyoruz, sınırlar kalkıyor; ama bu evrensellik halkların veya insanlığın çoğunluğunun iradesi ile değil, yenedünya düzenine hâkim olan uluslararası sermaye tarafından yönetilmektedir (Işıklı, 1997: 75-76). Bu durum da tek yönlü bir etkiye yol açmaktadır. Böylece egemen kültür, diğer kültürleri dönüştürmektedir. Küresel aktörlerin kendi kültürlerini dayatmalarıyla ortaya çıkan küresel yozlaşma dünyayı yaşanamaz kılmaktadır. Her yerde aynı kültürel öğelerin karşımıza çıkması dünyada tekipleşmeyi beraberinde getirmektedir. Bu da her topluma özgü olan farklılığı yok etmekte, yeryüzündeki renklilik yok olmaya yüz tutmaktadır. Böylece özgünlükler ortadan kalkmakta, herkesin birbirine benzediği, birbirine özendiği/öykündüğü “herkesleşme” yoğunlaşmaktadır. Bunun kültürel bir otoriterizm olduğunu söyleyebiliriz (Çiçek, 2017: 198). Bu kültürel otoriterizm,

kültürleşmenin de olağan akışını değiştirmekte ve tek yönlü bir kültürleşmeye yol açmaktadır.

Tek Yönlü Kültürleşme Olarak Küreselleşme

Kültürleşmenin bir kültür alışverişi olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Ancak bazen bu alışveriş tek yönlü bir etkiye, kültürleşme olmaktan çıkıp kültürlemeye dönüşüyor. Bu durum, egemen kültürel sistemin kendine ait değerleri ve anlamları diğerine aktarması, onu kültürlemesidir. Bu aktarım, istila edilen coğrafyanın kültürüne fatihlerin kendi kültürlerini dayatması biçiminde olabileceği gibi görünür herhangi bir istila olmaksızın da gerçekleştirilebilir. İkinci durumda, tabi olan kültürün aktarıcıları egemen kültüre yönelik derin bir hayranlık duygusu ile davranabilir. Bu duruma geçmişten Göktürk yazıtlarındaki bir örnek verilir: Çinlilerin ipekli giysilerine, kadınlarına ve hayat tarzına yönelerek kendi benliğini unutan Türklerin varlığı bu anlamda bir kültürleşme olayıdır. Bu olguya başka bir örnek, Batı medeniyetinin kendisini gelişmişliğin en ileri aşaması olarak görmesi ve evrensel bir karaktere sahip olduğunu iddia etmesi karşısında, çevre ülkelerin aynı tarihsel güzergahı takip etme zorunluluğu duymaları (Bostancı, 2003: 118) şeklindeki günümüz küreselleşmesinin etkisidir. Çünkü yukarıda belirtildiği gibi, Batı medeniyetinin bir projesi olan modernlik, günümüzde es geçilmesi imkânsız olan ancak açık bir gerçekliktir. (Shayegan, 2014: 185). Günümüzde küresel aktörler, bütün dünyayı maddi ve manevi kültürel değerleriyle etkilemektedirler. Buna küresel kültür de denebilir. Bu kültür, diğerlerini tek yönlü olarak etkilemekte, böylece tek yönlü kültürleşme gerçekleşmektedir. Bu durum dünyayı tek renkli, tek kutuplu, tek kültürlü bir boyuta taşır mı bilinmez ama böyle bir beklenti her zaman olmuştur.

Tarih boyunca farklı dinlerin ve ideolojilerin bütün dünyayı bir tek topluma dönüştürme beklentileri veya nihai hedefleri olmuştur. Bu uğurda da sayısız mücadele ve çaba örneği vardır. Aslında *dünyanın binlerce rengi barındıran bir tek toplum haline gelmesi de çok hoş bir insanlık ütopyasıdır* (Şaylan, 1997: 19). Bir örnek olması bakımından zaten *Marksizm, ulaşılacak son hedef olarak bütün bir dünyadan, bütünleşmiş insanlıktan söz etmektedir* (Şaylan, 1997: 19). Kültürel farklılıklarını yitirmiş bir dünyanın, bütünleşmiş bir insanlığa ulaşması, insanın ontolojik olarak arzuladığı bir şey olmasa gerekir.

Başka kültürlerle hayat hakkı tanımayan ya da onları göz ardı eden *indirgemeci bir küreselleşme, tarihleri ve halkları asimile eden ve dünya tarihinin dahil edici pratiklerini bir yandan oryantalizm gibi taraflı bilgilerle, diğer taraftan Batı'nın Avrupa dışı çevre dünyası üzerinde devam eden hegemonyası* (Keyman, 2002: 56) dünyadaki

farklılığın zenginliğini, renkliliğini yok ediyor. Bu nedenle küreselleşme merkezin dışında kalan dünyanın ötekileştirilmesi ve denetlenmesi olarak da görülebilir. O halde küreselleşme çeşitlilik içinde birlik değil, ‘Batı dışı ötekinin eritilmesidir’ denebilir. Küreselleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası insanları ayırma ve dışlama (Bauman, 1999: 9) ya da eritmedir.

Dünyanın yükselen kültürü hem elit hem de popüler araçlarla yayılmaktadır. Küreselleşme yeni bir ağ oluşturmaktadır. Bu ağa takılanlar aynı biçimde giyinmekte, aynı biçimde davranmakta, neredeyse aynı biçimde düşünmektedir. Bugün İngilizcenin Amerikan biçimi gelişen küresel kültürün koines (ortak dili) dir (Berger-Huntington, 2012: 10). Belli ki, küreselleşmenin dili İngilizcedir. Artık neredeyse geleneksel biçimde giyinmek ayıpsanıyor. Böylesine bir gelişme kültürel zenginliğin ve farklılığın ortadan kalkması tehlikesini taşıyor. Benzerlik, problem düzeyine ulaşma riski taşıyor. Bu kadar benzeşme beraberinde varoluşsal sorunlar da getirir. Bu nedenle benzeşme yoluyla yok olmaktan (Kongar,2017:1) söz edilebiliyor. İnsanlığın kültürel çeşitliliğini tehdit eden bu durum, insanın ontolojik ve epistemolojik kaygılarını arttırıyor.

Bu nedenle “kültürel küreselleşmenin her nasılsa kaçınılmaz olduğu ve buna direnmeye ya da karşı çıkmaya çalışanın aptallık ettiği” (Berger-Huntington, 2012: 126) savı, kabul edilebilir değildir. Küreselleşmenin egemen olduğu günümüz için şu soruları soralım: İnsan ontolojik ve epistemolojik bir güvensizlik yaşıyor mu? Bilgi üretme ve bilgi yayma özgürlüğü küreselleşme sürecinde bir mukaddes sayılıyor, ne ölçüde gerçekleşiyor? (Şaylan, 1997: 20). Açıkça söylemek gerekirse evet, bir güvensizlik yaşıyoruz. Varlığımız güvende değil. Her gün birbiriyle uyuşmayan yeni uzman bilgileri çıkıyor.

Günümüz küreselleşmesinde merkez ülkeler vardır ve merkezde bulunan ülkeler, her boyutta bütün dünyada belirleyici olmakta, kültürel anlamda etkileme, bir projeye dönüşmektedir. Öyle ki, Batılı söylem kendi projesinin olumsuz sonuçlarını görmüş yani insanı yalnız aklın sınırları içine hapsedmenin insan gerçeği ile örtüşmediğinin hatta ve hatta ona ters düştüğünün farkına varmıştır. Postmodern aydınlanma aklın soyutlamalarını gerçekliğin kendisinden üstün tutan anlayışın eksikliğini gidermeye ilişkin yeni bir kavramın başlangıcını teşkil eder. Post-modern söylemin kendisi moderniteden bir kopuşu ifade etmez (Erkızan, 2002,70). Bilakis *Post-modern durum aydınlanma felsefesinin ekonomik, sosyal, düşünsel boyuttaki başarısızlıklarına ve eksikliklerine bir çözüm arama çabasıdır* (Erkızan, 2002: 67). Böylece onu devam ettiriyor ve her tarafa sirayet etmesini sağlıyor. Bu nedenle modernliğin üst üste gelen dalgalarının

değmediği kültürel sahalarda bulma fikri katıksız bir kurgudur ancak (Shayegan, 2014: 47). *Modernliğin yapıları yeryüzündeki bütün kültürlerle kendilerini kabul ettirdiler; bütün alanlarda tahribat yaptılar ve sonunda algılama aygıtımızın içine sızdılar* (Shayegan, 2014: 72). O kadar etkili oldular ki, az gelişmiş ülkelerin aydınları bile kendi düşünsel gündemlerinin kendileri tarafından belirlenmediğinin farkında değil gibiler (Erkızan, 2002: 66). Çünkü kendi kültürlerinden uzaklaşanlar, kendi gündemlerini oluşturmaktan da uzaklaşmaktadırlar.

Ortaya çıkan gelişmeler sonucunda küreselleşme, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki insanları umutsuzluğa sevk edecek kadar büyük bir farkın doğmasına yol açmıştır (Şaylan, 1997: 20). Küreselleşme aşırı zenginlere daha hızlı para kazanma fırsatı vermiştir. Aslında küreselleşme bir paradoks: çok sayıda insana çok büyük faydalar sağlarken, dünya nüfusunun üçte ikisini dışarıda tutuyor (Korlaelçi, 2015: 28-29). Öyleyse üzerinde düşünülmesi gereken şey insanlığın bu yeni sistemden nasıl yararlanacağı ve onun kötü yanlarından nasıl korunacağıdır (Friedman, 2000: 21). Çünkü küreselleşmeyle beraber bütün yerellikler giderek yerelleşmekte, marjinalleşmekte ve mini-globallikler olarak var olma şanslarını bile giderek kaybetmektedirler (Kılıçbay, 2002: 120). Bu durum adeta yerel olanın yerine küresel olanın konması gerekirmiş gibi davranılmasını ve bu da yerelin zayıflamasını ya da ortadan kalkmasını beraberinde getirmekte ve böylece farklı toplumlarda kültürel bunalıma kadar varmaktadır.

Böylece küreselleşmenin öznelinin kendi kültürlerini dayatması kültür bunalımına yol açıyor. Örneğin küreselleşmenin etkisiyle halk kültürünün, halkla bağları zayıflamaya başlıyor (Artun, 2017: 1-3). Günümüz küreselleşmesinin dayanaklarından biri olan modernleşme rahatsız eder, altüst eder, değiştirir, ama atadan kalma dirençler de yaratır ve paradoksal olarak kırıp geçirmek istediği kesimlerin rolünü kuvvetlendirir (Shayegan, 2014: 185). *Yerel kültürler egemen bir kültürün kontrolüne direnç göstermektedir. Bu direnç topyekûn insanlık kültürü için sağlıklı bir bilinçlilik sayılmaktadır. Bu insanlık kültürünün zenginliğini koruyor.* Metaforik olarak ifade etmek gerekirse, *dünya bahçesinde bir tek çiçek değil, tüm çiçekler renk ve koku katmalıdır* (İnalçık, 2002: 100). Oysa günümüzde bu haliyle küreselleşme bir tek çiçeğin renginden ve kokusundan yararlanıyor. O halde bizim gibi başkaları da bu süreçte var olmalıdır.

Zaten her dönemin küreselleşmesi ötekini “eritmek” üzerine bina edilmemiştir. Öyleyse her dönemde farklı küreselleşmelerden söz edilebilir ve her küreselleşme tek yönlü olmamıştır. Bazı dönemlerde bütün kültürler bir arada olabiliyor ya da yaşayabiliyor. Bu durumda

kültür hareketliliğinden kültürleşme olarak söz edilebilir. Tarihçi Halil İnalçık (1916-2016) bu konuda Osmanlı'yı da örnek olarak veriyor. Ona göre, Osmanlı vb. örneklerde olduğu gibi, halk kültürünün, yaratıcı yüksek kültürün, başka deyişle Prestij kültürün taklidiyle geliştiği ve oluştuğu iddiası Osmanlı örneğinde kuvvetle destek bulur (İnalçık,2002,84). *Prestij kültürünü temsil eden Osmanlı saray kültürününün, azınlıkların kültürleri üzerinde nasıl güçlü bir etki bıraktığı, yaşam tarzında, davranışlarda, kıyafette, yeme içmede nasıl belli standartlar yarattığı aşikârdır* (İnalçık, 2002: 85). Bugünkü küreselleşmede prestij kültür Batı kültürüdür, Bu nedenle bütün dünya bu kültürün etkisinde kalmaktadır. Osmanlı'da olduğu gibi; çünkü o dönem Osmanlı Prestij Kültürdür. Fakat bu durum diğer kültürleri yok etmeye yol açmıyor. *Osmanlı yüksek kültürünün etkisiyle birlikte etnik gruplar arasında karşılıklı etkileşim ayrıca önemlidir. Osmanlı imparatorluk sisteminin, tarafsız bir kültürleşme potası oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz* (İnalçık, 2002: 85). Çünkü o dönemde (15.yüzyıl) *istila bir yok etme ve yerine geçme değil, bir uzlaşma ve özdeşleşmedir* (İnalçık, 2002: 86). *Tarihte daha önce olduğu Helenistik çağda veya Roma-Bizans imparatorluk çağında olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu, sınırları içinde bir araya getirdiği yirmi-otuz etnik grubu, ticaret, askerlik, genel bir Kanun-i Osmani çerçevesinde birbirine katmış; bir kültürleşme çevresi yaratarak benzerlikler ve ortak davranışlar sağlamıştır.* O dönemin yazarlarını okuduğumuzda bir "Osmanlı kültür potası"nı görürüz. İnalçık'a göre, Macaristan'dan Yemen'e, Adriyatik'ten Kafkaslara kadar Osmanlı kültürünün damgasına tanıklık edebilirsiniz (İnalçık, 2002: 91). O halde küreselleşmeyi başka türlü düzenlemek de mümkündür.

Bugün artık eski uygarlıklar maalesef etkili bir varlık sergileyemiyorlar. Yeryüzünün eski uygarlıkları özellikle Asyalı büyük kültürler 17. ve 18. Yüzyıllardan itibaren yaratmaz olurlar. Bu iki yüzyıl dünya tarihinde bir geçiş dönemi olmuştur. 17. Yüzyıl yenilik olarak Descartesçi yöntemin hâkimiyeti altında olurken, 18. Yüzyıl Aydınlanma ve eleştiri çağı olmuştur (Shayegan, 2014: 49). Bu gelişmeler, Batı medeniyetinin günümüzde bütün dünyada etkili küresel bir niteliğe sahip olmasını sağlamıştır. Yapılacak olan her kültürün yararlı maddi ve manevi ürünlerinden yararlanmak ve zararlarından korunmaktır.

Sonuç

Küreselleşme hem avantaj hem de dezavantaj olarak karşımızda duruyor. Onun avantaj olması biraz da dezavantajlarının bertaraf edilmesine bağlıdır. İnsanlığın ulaştığı gelişmişliği insan için

yararlı hale getirmemiz küreselleşmeyi daha insani hale getirecektir. Bunu gerçekleştirme imkân ve potansiyeli vardır. Avantajlarından yararlanmayı göz ardı etmeksizin, gençlerimizi küresel egemen kültürün kötülüklerinden koruyabiliriz. Küreselleşmeyi ortaklaşalık haline getirebilirsek, onu avantaja dönüştürebiliriz.

İnsan sahip olduğu açgözlülüğü terek edebilirse, bu dünya herkese yeter ama insan olumsuz hasletlerini terk etmeyip egoizmine ve öfkesine yenilip, evreni daha çok tahrip etmekte, evrene ve evrendeki her şeye zarar vermekte, dünyayı güzelleştirmek varken, dünyayı yaşanmaz kılabilmektedir. Küreselleşme, daha iyi bir dünyanın inşası için kullanılabilme potansiyeli taşımasına rağmen, bazen dünyanın daha kötü olmasına yol açabilmektedir.

Küreselleşmeye insani, ahlaki ve vicdani bir boyut katmalıyız. Bu haliyle bazı toplumlar için avantajken bazıları için dezavantaj olmaktadır. Oysa onu kültürlerin karşılıklı alışverişine dönüştürüp, bütün insanların yararlandığı bir sürece dönüştürmek elimizdedir. Böylece hem kendi kültürümüzü koruyacak hem de evrensel ya da küresel kültürü de tanımış ve ondan yararlanma imkânı bulmuş olacağız.

Kaynakça

- Artun, E. (2017). Küreselleşme Olgusu Karşısında Halk Kültürü. <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/10.php> (Erişim: 16.11.2017).
- Bauman, Z. (1999). *Küreselleşme*. Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul:
- Berger, P. L.- Huntington, S. P. (2012). *Bir Küre Bin Bir Küreselleşme*. Çev. Ayla Ortaç, İstanbul: Kitap Y.
- Bostancı, N. (2003). Toplum ve Kültür. *Sosyolojiye Giriş*, 2. Baskı, İçinde, Editör: İhsan Sezal, içinde s.107-134, Ankara: Martı Y.
- Çiçek, H. (2017). Küreselleşmede Özne Olmak. *Küreselleşme Karşısında Gençlerimiz Şahsiyetin İnşası*. Yayına Hazırlayan: Celal Türer, içinde s.181-199, Ankara: TFD Yayınları.
- Erkızan, H. N. (2002). Küreselleşmenin Tarihsel ve düşünsel Temelleri Üzerine. *Doğu Batı*, Ankara, Sayı: 18, s.61-75.
- Güvenç, N. (1998). *Globalizm*. İstanbul: BDS Yayınları.
- Işıklı, A. (1997). Sosyal Politika Açısından Küreselleşme. *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*. Editör: Işın Kansu, içinde s.74-88, İstanbul: İmge Y.
- İnalçık, H. (2002). Kültür etkileşimi, Küreselleşme. *Doğu Batı*, Ankara, Sayı: 18, s.77-102.
- Friedman, T. (2010). *Küreselleşmenin Geleceği*. Çev. Elif Özsayar, İstanbul: B.Y.

- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*. Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Alfa Y.
- Korlaelçi, M. (2015). Küreselleşme. *Felsefe Dünyası*. Ankara, TFDY, 62, ss.5-53.
- Keyman, E. F. (2002). Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı. *Doğu Batı*, Ankara, S:18, s.29-57.
- Kılıçbay, M. A. (2002). Kültür Çoğunluğu Sona Eerken. *Doğu Batı*, Ankara, S: 18, s.115-121.
- Kongar, E. (2017). Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık. https://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php (Erişim 16.11.2017).
- Korlaelçi, M. (2015). Küreselleşme. *Felsefe Dünyası*, 62, Ankara, ss.5-53,TFDY.
- Shayegan, D. (2014). *Yaralı Bilinç*. 4.Baskı, çev. Haydun Bayrı, İstanbul: Metis Y.
- Şaylan, G. (1997). Küreselleşmenin Gelişimi. *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*. Editör: Işın Kansu, içinde s.9-21, İstanbul: İmge y.

